

UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI” CLUJ- NAPOCA
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE

TEZĂ DE DOCTORAT

Politică și sărbătoare în România lui Carol al II-lea

Rezumat

Conducător științific

Prof.Univ.Dr. Doru Radosav

Doctorand

Mărcuș Dana Maria

2015

INTRODUCERE	2
CONSIDERAȚII INTRODUCTIVE. CONCEPTE, DEFINIȚII, METODE	4
PERFORMATIVITATE	4
METODOLOGIE	16
CAPITOLUL I - SPAȚIUL DE DESFĂȘURARE A SĂRBĂTORII POLITICE ROMÂNEȘTI	21
1.2. REPERE TEORETICE	21
1.2. PEISAJUL URBAN ÎN RETORICA ȘI PRACTICA SERBĂRILOR ROMÂNISMULUI	27
<i>Alba Iulia – meca românismului</i>	27
<i>Blajul – cetatea culturii românești</i>	34
<i>Clujul – inima Transilvaniei</i>	36
1.3. REMODELAREA CADRULUI URBAN – SĂRBĂTOAREA EDILITARĂ.....	41
1.4. TOPOGRAFIA SERBĂRILOR ÎN CADRUL PEISAJULUI URBAN – ȘABLOANE DE REPREZENTARE A RITUALULUI	45
<i>Cadrul sacru al bisericii</i>	47
<i>Cimitirul</i>	50
<i>Cadrul public – decorul sărbătorilor și reconfigurarea temporară- Strada în haină de sărbătoare</i>	52
<i>Palatul regal</i>	59
<i>Platoul Cotroceni</i>	60
<i>Stadionul</i>	64
<i>Scena închisă</i>	66
<i>Cadrul rural</i>	68
<i>Concluzii</i>	72
CAPITOLUL II - CALENDAR ȘI TIMP CEREMONIAL	73
CALENDARUL ȘI TIMPUL SĂRBĂTORII –REPERE TEORETICE	75
2.1. CALENDARUL STATULUI ROMÂN	78
<i>10 Mai, ziua împlinirii tuturor aspirațiilor</i>	81
<i>Locul Memoriei Marii Uniri în calendarul național</i>	82
<i>Negocierea timpului sărbătorii: celebrarea zilei de 1 Mai</i>	91
<i>Ziua eroilor</i>	103
<i>8 Iunie: resincronizarea timpului națiunii</i>	106
2.2. TEMPORALITĂȚI INTERNE ALE SERBĂRILOR NAȚIONALE	116
2.3. DIMENSIUNEA CRONOLOGICĂ A SPECTACOLULUI: TRĂSĂTURI GENERALE	119
CAPITOLUL III - ACTORI ȘI CORPORALITATE ÎN SĂRBĂTOAREA NAȚIONALĂ	120
3.1. DE LA IDENTITATE SOCIALĂ LA CEA NAȚIONALĂ PRIN INTERMEDIUL GESTULUI	122
3.2. DEFILAREA NAȚIUNII	124
3.3. ARMATA	129
3.4. CLERUL.....	135
3.5. TINERETUL.....	137
<i>Săptămâna Copilului</i>	140
<i>Ziua Laptelui</i>	141
<i>24 Ianuarie</i>	142
<i>Luna Mai</i>	143
<i>8 Iunie – Ziua Tineretului și a Sportului</i>	145

3.6. ȚĂRANII	151
3.7. ADMINISTRAȚIA ȘI ELITELE.....	156
<i>Prezențe și absențe</i>	156
3.8. CENTRUL RITUALULUI: SUVERANUL.....	161
<i>Carol la 24 ianuarie</i>	165
<i>Luna Bucureștilor</i>	168
<i>8 Iunie – Sărbătoarea Restaurației</i>	171
CAPITOLUL IV - LOCUL ȘI FORMA DISCURSULUI ÎN CEREMONIALUL NAȚIONAL	187
4.1. CONCEPTUL DE SĂRBĂTOARE SĂRBĂTOARE REPREZENTATĂ ÎN/PRIN DISCURS	188
4.2. STRUCTURA ȘI FORMA DISCURSULUI.....	190
4.3. PERSPECTIVA ISTORICĂ – FACTOR DE UNIFICARE A DISCURSULUI SĂRBĂTORII: CAZUL 24 IANUARIE	196
4.4. EXPUNEREA IDENTITĂȚII ÎN DISCURSUL FESTIV	202
<i>Vocea elitei politice</i>	203
<i>Opiniile grupurilor și asociațiilor civice</i>	210
4.5. ELEMENTE ALE PEDAGOGIE NAȚIONALE	217
<i>Naționalismul eroic</i>	218
<i>Semnificația monarhiei</i>	225
4.6. TONALITĂȚILE DISCURSULUI CARLIST	233
<i>Reacții la discursul carlist</i>	240
ASPECTE FINALE.....	250
BIBLIOGRAFIE.....	256
Anexe.....	265

Cuvinte cheie: politică, Carol al II-lea, sărbătoare națională, interbelic, performativ, spectacol, istorie

*

Teza de față are ca temă principală sărbătorile naționale ale statului Român în intervalul 1930-1940. Perioada vizată coincide cu perioada în care la conducerea țării este regele Carol al II-lea. Deceniul ales interesează și datorită faptului că se prezintă ca un timp al experimentelor și a mutațiilor politice majore. Statul român trece în acest interval de la modelul unei democrații exprimat printr-o monarhie constituțională la modelul totalitar reprezentat de regimul autoritar impus de Carol al II-lea.

Folosind în principal sursele presei scrise, dar și documente de arhivă s-a căutat a se surprinde felul în care identitatea națională este înțeleasă de diferiți factori de decizie, dar și modul în construcția națiunii implică o permanentă negociere între forțele non-guvernamentale și cele oficiale, între capitală și provincie.

Așa cum am menționat deja suportul principal în atingerea obiectivelor propuse îl reprezintă presa vremii, ce oferă pentru intervalul studiat ample descrieri de la fața locului fiind în același timp și o valoroasă sursă de imagini edificatoare pentru modul în care sărbătorile naționale se derulează. S-au folosit totodată și surse de genul memorilor și jurnalelor personalităților din perioada studiată pentru a oferi astfel un echilibru între reprezentările sociale oferite de presă și cele ale persoanelor direct implicate.

Derularea sărbătorilor naționale, este supusă unei deconstrucții, care permite analiza fiecărei părți componente în mod individual. Din punct de vedere metodologic un instrument valoros în susținerea acestei operații este grila de interpretare a modelului performativ. Din acest punct de vedere lucrarea poate fi încadrată în ceea ce Peter Burke denuțește *performative turn*. Abordarea performativă aparține defapt unui cadru mai larg al pragmaticii culturale, ea fiind utilă în a surprinde procesele prin care semantica și pragmatice se întrepătrund. Introducerea tezei și capitoul dedicat considerațiilor teoretice se referă la modul în care practici culturale, cum sunt sărbătorile, sunt interpretate de diferiți cercetători de la antropologi la istorici și sociologi. Sunt subliniate acele perspective ce au influențat dezvoltarea lucrării de față, felul în care diferite studii au tratat contextul privilegiat al sărbătorii și au urmărit interacțiunea dintre discurs și reprezentare fizică. Sunt aduse în discuție metodele și interpretările unor antropologi precum Victor Turner, Clifford

Geertz sau Richard Schechner care au realizat din punct de vedere epistemologic legătura dintre ritual ca element de studiu al antropologiei și alte științe sociale.

Mergând de la general la particular, lucrarea de față urmărește a descifra în structura și derularea riturilor naționale indicii pentru modul în care identitatea națională este înțeleasă și asumată la diferite nivele sociale. Preluând termeni din domeniul antropologiei, sociologiei și a artelor dramatice, lucrarea este structurată pe principalii piloni ai criticii teatrale : spațiu, timp, personaje și discurs. Sunt analizate prin acest filtru sărbătorile de 24 Ianuarie, 1 Mai, 10 Mai, Ziua Eroilor, 8 Iunie și 1 Decembrie. În mod adiacent sunt aduse în discuție și alte momente festive ce temporar sau nu sunt denumite de autorități și de presa vremii ca având caracter național. Acesta este cazul Zilei Cărții, Zilei copilului sau Zilei laptelui.

Spațiul de desfășurare a serbărilor naționale: Pornind de aici, se pot trage o serie de concluzii privind întreg mecanismul de încadrare a sărbătorilor politice în deceniul de domnie a regelui Carol al II-lea, adică ce face sau nu parte din peisajul identității naționale. Ca aspect formal al scenei de reprezentare se tinde spre o uniformizare sau o cucerire a noilor provincii prin construcții arhitectonice executate în stilul specificului românesc pe fundalul cărora vin puse în scenă ceremoniile oficiale. În general spațiul ales depinde în mare măsură de caracterul pe care organizatorii vor să îl imprime sărbătorii și de mesajul pe care urmăresc al transmite. Strada, piața, zonele deschise sunt predilecte ceremoniilor cu caracter demonstrativ, pe când spațiul cimitirului, al bisericii, al școlii sau al teatrului sunt considerate spații potrivite pedagogiei naționale. Autoritățile dețin de altfel capacitatea de a reorganiza temporar sau total porțiuni întregi ale cadrului urban.

Capitolul intitulat *Calendar și timp ceremonial*, surprinde aspecte ale modului în care timpul social este modelat prin intermediul acțiunii festive, dar și modul în care socialul și politicul afectează la rândul lor ritmicitatea internă a sărbătorilor. S-a constatat astfel că la sfârșitul perioadei interbelice, festivitățile naționale ocupă tot mai mult din timpul cetățenilor, ce par prinși într-o permanentă preocupare pentru a pregăti sau a efectua un ritual închinat statului sau regelui. Nu numai că sărbătorile ajung a se înmulți și a se succeda extrem de repede ci și ritmul lor intern suferă modificări. Cel mai vizibil exemplu este sărbătoarea de 8 Iunie unde anual se adaugă etape ceremoniale noi, timpul de derulare fiind tot mai lung. În cazul festivităților de 1 Decembrie, acest tempo intern devine insuficient, societatea civilă recurge la normări tot mai stricte ale momentelor de derulare. Este o evidentă multiplicare a vocilor ce doresc a se exprima, ceea ce duce la

fragmentarea și cronometrarea atentă a timpului, astfel ca toți să fie ascultați. În esență timpul sărbătorilor se dovedește de-a lungul perioadei anilor '30 extrem de maleabil, supus în principal nevoilor politice dar și sociale.

Un al doilea aspect, al structurii interne relevă faptul că ordonarea în sine a ritmurilor de sărbătoare respectă într-un mod fericit și intuitiv cadența și succesiunea istorică a evenimentelor (24 Ianuarie 1859, 10 Mai 1877, 8 Iunie 1930). Între marile evenimente ale devenirii istorice, fapte vernaculare și evenimente recente, precum Marea Unire, sau amintirea războiului, încearcă și reușesc uneori să-și insereze propriile momente de rememorare. Existența dezbateri publice asupra datei sau zilei adecvate pentru a se desfășura o sărbătoare deschide o fereastră spre procesul intern prin care o națiune își alege elementele definitorii din trecutul său și își construiește identitatea.

Capitolul al treilea intitulat *Actori și corporalitate în sărbătoarea națională*, explorează modul în care diferite grupuri sociale și actori, exprimă la nivel corporal și prin gesturi mesajul sărbătorii. S-a dori a se surprinde cum prin intermediul ritualului identitatea națională este asumată și reprezentată.

Urmărind derularea evenimentelor festive s-a constatat o puternică implicare civică din partea populației. Pe parcursul deceniului se poate observa implementarea tot mai profundă și asumarea de către societate a mesajului românismului activ. Acesta se traduce la rândul său prin modul de ordonare a paradelor zilelor naționale. Națiunea devine astfel simbolizată printr-o serie de grupuri precum: armata, clerul sau omul de la sat. Un loc aparte îl ocupă suveranul. O parte extinsă a lucrării este dedicată modului în care Carol al II-lea se prezintă pe sine și interacționează cu supușii săi prin intermediul festivităților. Dintre toți regii României, Carol al II-lea este cel mai inventiv din punct de vedere a imaginii pe care și-o construiește pentru supușii săi. Din nevoia de a-și legitima revenirea pe tron el își dezvoltă un aparat de propagandă extins. Ceea ce frapează, atât pe contemporanii săi cât și ulterior, este rapiditatea cu care suveranul jonglează cu multiple reprezentări simbolice. El este regele soldat, regele aviator, regele țăranilor, voievodul culturii, primul sportiv al țării, primul vânător și marele ctitor. Un rol aparte pe care suveranul și-l reiterează cât mai festiv este cel de Mare Străjer.

Carol al II-lea este inițiatorul mișcării Străjerești ce ajunge spre finalul perioadei a îngloba toate celelalte forme de educație civică. În doar câțiva ani Străjerii sunt transformați în simbolul devenirii naționale dorit de rege. Referitor la acest subiect se poate observa în perioada interbelică o preocupare preponderentă la nivelul întregii societăți de a norma și de a modela tineretul.

Amploarea pe care Străjeria o ia, oglindită de altfel și în Sărbătoarea de 8 Iunie este datorată în primul rând prestigiului monarhiei. Cazul zilei de 8 Iunie, numită și serbarea Restaurației este exemplar pentru modul în care puterea (politică în cazul de față) modelează un întreg sistem social și cultural.

Lucrarea a surprins câteva trăsături recurente în modul de reprezentare festivă. Astfel sărbătoarea presupune uniforme, mișcări cadențate și ritmate, armata fiind în acest sens un model și o sursă de inspirație. Simbolurile și gesturile religioase nu pot lipsi de la nici o manifestare cu caracter național, ele fiind asociate și unor elemente și motive din folclor. De altfel prezența țăranimii în ceremonii este mai ales în perioada lui Carol al II-lea devine un factor recurent nu doar în celebrările naționale ci în toate festivitățile factorilor de putere. Acest fapt reflectă gradul în care forța politică dar nu numai interiorizează sintagma România stat țăranesc. Carol al II-lea încearcă să-și apropie și mai mult acest segment social incluzându-i în scenariul zilei de 8 Iunie ca elemente de susținere în povestea Restaurației.

Capitolul atinge și problema relației celorlalți factori de putere cu sărbătoarea dar și modul în care festivitatea națională devine un cadru de comunicare și de luptă simbolică în interiorul clasei politice. Sunt prezentate exemple ale relației Carol II-lea- Iuliu Maniu, dar și dintre suveran și alți lideri de partide în lumina prezenței sau absenței, sau al limbajului corporal afișat cu ocazia serbărilor publice.

Ultimul capitol al lucrării este intitulat *Locul și forma discursului în ceremonialul național*. Pornește prin a analiza semnificația conceptelor de ritual și sărbătoare națională în textele vremii. Opiniile diferiților intelectuali sunt luate în discuție pentru a se răspunde la întrebarea *Ce înseamnă sărbătoarea în România interbelică?*

Operând cercetarea pe o direcție circulară se trece apoi la observarea unor reguli ce ordonează cuvântul în interiorul secvențelor ceremoniilor naționale. Acestea pot indica modul în care se derulează jocul de putere al diferiților participanți, iar când regulile favorizează exprimarea unei anumite voci în detrimentul altei se poate anticipa influența unei anumite viziuni asupra conștiinței colective.

Următoarea etapă a urmărit exemple de discursuri ținute cu ocazia zilelor naționale cu scopul de a identifica felul în care oratorii construiesc firul narațiunii. Modul în care trecutul, prezentul și viitorul sunt ordonate într-un discurs sunt și ele parte a competiției dintre factorii participanți la eveniment. Aceeași poveste, spre exemplu evenimentul Marii Uniri este de multe ori

ordonată în moduri diferite, aducând astfel în prim plan perspective diferite. Prezentul devin astfel influențat de trecut la fel cum și redarea trecutului este filtrată de nevoile prezentului. Un elemente ce se face remarcant analizând aceste discursuri ale diferiților factori de putere este faptul că deși sunt proiectate de actori diferiți cu intenții diferite, există un consens aproape general asupra contextului special pe care sărbătorii naționale în prilejuiau. Există o preocupare spre estetica cuvântului rostit, iar expunerile trebuiau construite într-o manieră care să lege emoțional pe participanți de ideea celebrată. Sunt aduse în discuție sloganele, melodiile și poeziile vehiculate în epocă ce îmbină în versurile lor elemente din ideologii politice cu valori ale culturii populare.

Continuându-se pe firul expresiilor abstracte ce încearcă să instituie consensul național ca o realitate palpabilă, s-au conturat profilele sau elementele specifice ce caracterizează fiecare dintre marile sărbători naționale. 24 Ianuarie, pe lângă serbarea Unirii Principatelor este și sărbătoarea dezvoltării unei clase politice, este povestea unui efort colectiv încununat de succes ce în timp primește o aură romantică, chiar eroică. Aceeași idee a unei reușite, a împlinirii unor deziderate răzbate și din spatele discursurile dedicate comemorării datei de 1 Decembrie. Spre deosebire însă de 24 Ianuarie, această serbare nu este instituționalizată de stat și nici monopolizată de glasul unei singure perspective. Ea este pe lângă catalizatorul memoriei civice și sfera de expunere a temerilor legate de destrămarea unirii. Tematica luptei antirevizioniste se suprapune astfel celorlalte interpretări ale evenimentului, iar trecutul este recitat printr-o nouă lentilă.

10 Mai, ziua națională, apare din perspectiva discursurilor rostite ca momentul privilegiat dedicat unei pedagogii naționale. Sunt enumerate la această ocazie etapele semnificante din trecut și din prezent, iar cetățenilor le sunt reamintite simbolurile naționale, monarhia fiind plasat ca punct central al construcției naționale. 10 Mai, la fel ca ziua Eroilor, ce deobicei îi succede sunt două din sărbătorile în care se remarcă un consens general asupra tematicii și a simbolurilor redade în discursuri. Aceste două sărbători constituie prin prisma cuvântului rostit, momentele unei armonii ideatice, mai mult chiar a unui consens la nivelul sintagmelor. Se descoperă aici idee conform căreia sărbătoreșcul îi investește pe actori cu puteri creatoare. Sunt aduse exemple ce surprind o comuniune de opinii asupra câtorva elemente ideatice. Pentru actorul implicat în ritualul național, România ca stat înseamnă un element trans-istoric, o stare a unui ideal de comunitate.

Sublinierea principalelor elemente ideatice ale discursului zilelor naționale surprinde și contextul extern ca factor contingent ce influențează atât forma cât și sensul narațiunii festive. Astfel naționalismul devine deseori exprimat ca un românism aflat în ofensivă.

Nu în ultimul rând capitolul punctează tentativele regelui Carol al II-lea de a deschide un nou context de comunicare prin intermediul actului festiv. Prin serbările Restaurației și a mulțimii de evenimente festive conexe, suveranul încearcă a monopoliza atenția și a reorienta sensul discursurilor. Preocuparea principală trebuia să fie persoana regală, căreia propaganda îi dezvoltă șabloane elogiative ce ulterior sunt preluate în toată țara.

O altă caracteristică ce se poate observa în cazul Restaurației este că acest gest politic este deseori exprimat în termenii unui limbaj specific basmelor populare. Se poate surprinde astfel încercarea propagandei de a compensa prin discursul festiv previziunile sumbre ce se impun tot mai mult în cotidian odată cu complicarea relațiilor dintre națiuni pe plan internațional. Sunt vizibile în acest caz multiplele nevoi ce construiesc și direcționează un discurs propagandistic. Mai mult sub îndrumarea carlistă, se simte o schimbare nu doar în conținut cât și în forma comunicării politice. Acestea devin o invitație la o trăire fantastică, o pasională poveste de iubire, mai mult decât un mesaj politic în sensul pragmatic al conceptului. Formulele omagiale specifice suveranului sunt recompuse, iar oratorii caută să compatibilizează ideea de trecut, de respect pentru strămoși cu cea de joc, de întrecere sportivă, sau de expoziții. În aceste circumstanțe cuvântarea politică este adusă extrem de aproape de cea liturgică, iar istoria este instrumentalizată pentru a susține ideea unui determinism al statului națiune.

Privind retrospectiv, acest mod de abordare a nevoilor României interbelice își dezvăluie atât aspectele pozitive cât și cele negative, însă dincolo de a pune o etichetă asupra sărbătorii naționale, se poate remarca faptul că aceasta este unul din mecanismele de bază ce au mediat și au construit imaginea României până la al Doilea Război Mondial.

Bibliografie

Surse arhivistice:

Fondul Ligii Antirevizioniste, Arhivele Naționale, Serviciul Județean Cluj

Monografii

Alexander Jeffery C, Giesen Bernhard, Mast Jason L, *Social Performance: Symbolic Action, Cultural Pragmatics, and Ritual*, Cambridge, Cambridge University Press, 2006.

Idem, *Cultural trauma and collective identity*, Berkely, University of California Press, 2004.

Idem, *Performance and Power*, Cambridge, Polity Press, 2011.

Alexandrescu Sorin, *Paradoxul Român*, București: Univers, 1998.

Anderson Benedict, *Imagined Communities: Reflections on the origin and spread of nationalism*, New York, Verso, 1991.

Bale John, *Sport, Space, and the City*, Routledge, New York, 1999.

Ballandier George, *Puterea în scenă*, Oradea, Aion, 2000.

Beetham David, *The legitimation of power*, New York, Palgrave Macmillan, 1991.

Bell Catherine, *Ritual Theory, Ritual Practice*, New York, Oxford University Press, 1992.

Berezin Mabel, *Making the Fascist Self: the political culture of Interwar Italy*, New York, Cornell University Press, 1997.

Berk Gerald (ed.), *Political creativity: Reconfiguring Institutional Order and Change*, Philadelphia, University of Pennsylvania Press, 2013.

Bernea Ernest, Pandele Rodica, *Civilizația română sătească*, București: Vreimea, 2006.

Birth Kevin, *Objects of Time: How Things Shape Temporality*, New York, Palgrave, 2012.

Bodnar John, *Remaking America: public memory, commemoration, and patriotism in the 20th century*, Princeton, Princeton University Press, 1992.

Boia Lucian (coord.), *Miturile comunismului românesc*, vol. I, București, Editura Universității București, 1995.

- Brăileanu Traian, *Elemente de sociologie*, Cernăuți, Tipografia Mitropolitului Silvestru, 1929.
- Bryon Experience, – Integrative performance : practice and theory for the interdisciplinary performer, New York, Routledge, 2014.
- Bucur Maria, Wingfield Nancy Merriwether, *Staging the Past : The Politics of Commemoration in Habsburg Central Europe, 1848 to the Present*, West Lafayette, Purdue University Press, 2001.
- Idem, *Patriarhat și emancipare în istoria gândirii politice românești*, Iași, Polirom, 2002.
- Butler Judith, *The Psychic Life of Power: Theories in Subjection*, Stanford, Stanford University Press, 1997.
- Chartier Roger, *Lecturi și cititori în Franța Vechiului regim*, București, Minerva, 1997.
- Confino Alon, *Germany as a culture of remembrance: promises and limits of writing history*, Chapel Hill, University of North Carolina Press, 2006.
- Corneliu Mircea, *Etica tragică sau Despre nebunia colectivă*, București, Cartea Românească, 1993.
- Durandin Catherine, *Discurs politic și modernizare în România*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2001.
- Durkheim Emile, *Formele elementare ale vieții religioase*, Iași: Polirom, 1995.
- Edelman Murray, *Politica și utilizarea simbolurilor*, Iași, Polirom, 1999.
- Edensor Tim, *National Identity, Popular Culture and Everyday Life*, New York, Berg, 2002.
- Enache Răzvan, *Structura ficțiunilor comunitare*, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2007.
- Fairclough Norman, *Language and power*, New York, Longman, 1989.
- Falassi Alessandro, *Time out of Time: Essays on the festival*, Albuquerque, N.M, University of New Mexico Press, 1987.
- Fati Sabina, Alexandru Zub, *Transilvania o provincie în căutarea unui centru : centru și periferie în discursul politic al elitelor din Transilvania : 1892-1918*, Cluj-Napoca, Centrul de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală, 2007.
- Fussell Paul, *The Great War and modern memory*, London, Oxford University Press, 1977.
- Gafencu, Grigore, *Însemnări politice. 1929-1939*, București, Editura Humanitas, 1991.
- Gavriliuță Nicu, *Sociologia religiilor*, Iași, Polirom, 2013.

Geertz Clifford, *Negara: The Theatre State in 19th Century Bali*, New Jersey, Princeton University Press, 1980.

Idem, *The interpretation of cultures : selected essays*, New York, Basic Books, 1973

Gennep Arnold van, *Riturile de trecere*, Iași, Polirom, 1998.

Girardet Raoul, *Mituri și mitologii politice*, Iași, Institutul European, 1997.

Goffman Erving, *Viața cotidiană ca spectacol*, București. Comunicare.ro, 2003.

Idem, *The presentation of self in everyday life*, Garden City, Doubleday, 1959.

Gusti Dimitrie, *Institutul Social Român după zece ani de lucru 1918-1928*, București, Cultura Națională, 1929.

Halbwachs Maurice, *Cadres sociale de la mémoire*, Paris, Les Presses universitaires de France, 1952.

Harpham Geoffrey Galt, *Language alone : the critical fetish of modernity*. New York ; London : Routledge, 2002.

Hitchins Keith, Potra George, *România: 1866-1947*, București, Humanitas, 1996.

Hudiță Ioan, *Jurnal politic : 1 ianuarie - 15 septembrie 1938 :începuturile dictaturii regale*. București, Editura Fundației Pro, 2002.

Ioan Augustin, *Power, Play and National Identity*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1999.

Kertzer David, *Ritual, politică și putere*, București, Univers, 2002.

Koselleck Reinhart, Neumann Victor, *Conceptul de istorie*. Iași : Editura Universității "Alexandru Ioan Cuza", 2005.

Kreinath Jens, Snoek Jan, Stausberg Michael, *Theorizing rituals: annotated bibliography of ritual theory*, Leiden: Brill, 2006.

Livizeanu Irina, *Cultură și naționalism în România Mare*, București: Humanitas, 1998.

Mead George Herbert, *Selected writings*, Chicago, The University of Chicago Press, 1964.

Mihali Ciprian, *Anarhia sensului, o fenomenologie a timpului cotidian*, Idea Design & Print, Cluj-Napoca, 2001.

Mitu Sorin, *Transilvania mea: istorii, mentalități, identități*, Iași, Polirom, 2006.

Moscovici Serge, *Psihologia socială sau mașina de fabricat zei*, Iași, Polirom, 1997.

Mușat Mircea, *România după Marea Unire*, vol. II, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1988.

- Neumann Victor, *Istoria României prin concepte : perspective alternative asupra limbajelor social-politice*, Iași, Polirom, 2010.
- Olick Jeffrey K.(editor), *States of Memory: Continuities, Conflicts, and Transformations in National Retrospection*, Durham: Duke University Press, 2003.
- Ozouf Mona, *Festivals and the French Revolution*, Cambridge, Harvard University Press, 1988.
- Radosav Doru, *Arătarea împăratului: intrările imperiale în Transilvania și Banat : (sec. XVIII-XIX) : discurs și reprezentare*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2002.
- Rădulescu-Motru Constantin, *Timp și destin*, București, Saeculum, 1996.
- Ricoeur Paul, *Memorie, istoria, uitarea*, Timișoara, Amaecord, 2001.
- Schechner Richard, *Performance Studies: An Introduction*, New York, Routledge, 2013.
- Smith Anthony D., *Ethno-Symbolism and nationalism*, New York, Routledge, 2009.
- Idem, *National Identity*, New-York, Penguin Books, 1991.
- Stillar Glenn, *Analyzing Everyday Texts: Discourse, Rhetoric, and Social Perspectives*, London, SAGE Publications, 1998.
- Sullivan Rob, *Geography Speaks: Performative Aspects of Geography*, Ashgate, Farnham, 2011.
- Șerban Henrieta Mitrea, *Limbaajul politic în democrație*, București: Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale, 2006.
- Verdery Katherine, *Viața politică a trupurilor moarte*, București, Vremea, 2006.
- Văcărescu Th., *Ceremonialulu Curței Domnesci a României*, București, Tipographia Curții, 1876.
- Vintilă-Ghițulescu Constanța, *Spectacol public între tradiție și modernitate*, București, Institutul Cultural român, 2007.
- Vulcu Călin Morar, *Republica își făurește oamenii*, Cluj-Napoca, Eikon, 2007.
- Wagner-Pacifici Robin, *The Moro Morality Play: terrorism as social drama*, Chicago, Chicago University Press, 1986.
- White Leslie A., *The science of culture: a study of man and civilization*, New York, Grove Press, 1949.
- Wiles David, *A Short History of Western Performance Space*, Cambridge University Press, Cambridge, 2003.

Winchester Hilary P. M., Kong Lily, Dunn Kevin, *Landscapes: Ways of Imagining the World*, Pearson Education, New Jersey, 2003.

Zerubavel Eviatar, *Time Maps: Collective Memory and the Social Shape of the Past*, Chicago, University of Chicago Press, 2004.

Zerubavel Eviatar, *Hidden Rhythms: Schedules and Calendar in Social Life*, Berkeley, University of California Press, 1985.

Idem, *Social Mindsapes: An Invitation to Cognitive Sociology*, Cambridge, Harvard University Press, 1999.

Studii

Andrieu Claire, La commémoration des dernières guerres françaises : l'élaboration de politiques symboliques, 1945-2003, în: Claire Andrieu, Marie-Claire Lavabre, Danielle Tartakowsky (ed.), *Politiques du passé. Les usages politiques du passé dans la France contemporaine, livre tiré du colloque organisé en 2003*, Publications de l'Université de Provence, 2006, pp. 39-46.

Auslander Philip, Postmodernism and performance, în: Connor Steve (ed.), *The Cambridge Companion to Postmodernism*, Cambridge, Cambridge University Press, 2004, pp. 97-115

Burke Peter, *Performing history: the importance of history*, în: *Rethinking History*, vol. 9, nr.1, 2005, pp. 35-52.

Butler Judith. Performative Acts and Gender Constitution: An Essay in Phenomenology and Feminist Theory." în: *Theatre Journal*. Vol. 40, No. 4, 1988, pp. 519-531.

Chiper Mihai, Commemorating and forgetting the 1848 Revolution up to the 20th century, în: Alexandru Zub(ed.), *Cultură politică și politici culturale în România Modernă*, Iași, Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, 2005.

Enache George, Biserică, societate, națiune, stat în România interbelică Biserica Ortodoxă Română și „ispita totalitară” de dreapta, în: *Revista Teologică*, nr. 2, 2012/ nr.4, 2013, pp.146-154.

Foucault Michel, Of Other Spaces: Utopias and heterotopias, în: *Architecture /Mouvement/ Continuité*, nr. 4, Oct 1984, pp.46-49.

Ghyka Celia, Berlin.(N)Ostalgic landscapes, în: *Colloquia. Journal of Central European History*, Vol. XIX, 2012, pp.19-39.

- Gunn Simon, *Analysing behaviour as performance*, în: Gunn Simon, Faire Lucy (ed.), *Research Methods for the arts and the Humanities*, Edinburgh , Edinburgh University Press, 2012, pp.184-200.
- Hartog François, Temps et histoire. Comment écrire l'histoire de France?, în: *Annales-Histoire Sciences sociales*, vol. 50, nr. 6, 1995, pp.1219-1236.
- Mihalache Andi, Despre bătrânețea zilei de astăzi : statui, monumente istorice și discursuri patrimoniale în România modernă, în: Dumitru Ivănescu, Cătălina Mihalache(coord.), *Patrimoniul național și modernizare în societatea românească : instituții, actori, strategii*, Iași, Editura Junimea, 2009, pp.157-190.
- Mihalache Andi, Cioflâncă Adrian, Ritualuri politice în România modernă, număr special al revistei „Xenopoliana”, XIV, 2006.
- Mihalache Cătălina, Liga Antirevizionistă română, în: Dumitru Ivănescu, *Patrimoniul național și modernizare în societatea românească : instituții, actori, strategii*, Junimea, Iași, 2009
- Moga Valer, Serbările Unirii – 20 mai 1929, în : *Apulum: Arheologie, istorie, etnografie*, vol XXII, 1985, p. 293-303.
- Negustor Gheorghe, Cultul morților, cultul eroilor? Sacralitatea și laicizarea morții în timpul Primului Război Mondial, în: *Eroi și morminte: studii și comunicări susținute la Sesiunea anuală a Oficiului Național pentru Cultul Eroilor*. București, Alpha MDN, 2008, pp.120-129.
- Olick Jeffrey K., Collective memory, în : *International Encyclopedia of the Social*, 2nd Edition, Macmillan, Detroit, 2008, pp.7-9.
- Palmer Catherine, From Theory To Practice: Experiencing the Nation in Everyday Life, în: *Journal of Material Culture*, Iulie 1998, vol. 3, nr. 2, pp. 175-199.
- Rapoport Amos, Spatial organization and the built environment, în: Tim Ingold (Ed.), *Companion Encyclopedia of Anthropology*, Routledge, New York, 1995, pp.460-502.
- Radosav Doru, Memorie și eveniment, câteva considerații, în: *Anuarul de Istorie Orală*, vol VIII, 2007, pp.7-43.
- Săftescu-Jescu Corina, Retorica discursului politic. Informare și persuasiune în campaniile electorale, în: Fârte, Gheorghe, *Comunicarea: o abordare praxiologică*, Iași, Demiurg, 2004, pp.3-26.

Schmitt Oliver Jens, "Un puternic curent" la sate: mecanismele mobilizării politice ale mișcării legionare în lumea rurală 1933-1937. O primă schiță a unei istorii sociale a Gărzii de Fier, în: Wakounig M., Mueller W., Portmann M. (ed), *Nation, Nationalitäten und Nationalismus im östlichen Europa. Festschrift für Arnold Suppan zum 65. Geburtstag*, Munster, LIT Verlag, 2010, pp.389-418.

Sedakova Irina, Restructuring of the Ritual Year in the post-socialist countries: European values, ideology and ethnography, în: *Folklore*, vol.47, 2011, pp.181-185.

Swenson Edward, Moche ceremonial architecture as thirdspace: The politics of place-making in the ancient Andes, în: *Journal of Social Archaeology*, Februarie 2012, vol.12, nr.1, pp. 3-28.

Trebitsche Michel, Statutul evenimentului în istoria timpului prezent, în: *Istoria recentă în Europa, obiecte de studiu, surse, metode*, Lucrările simpozionului internațional organizat de Colegiul Noua Europă, București 7-8 aprilie 2000, Bucuresti, Colegiul Noua Europă, 2002, pp.12-32.

Waldstreicher David, Rites of Rebellion, Rites of Assent: Celebrations, Print Culture, and the Origins of American Nationalism, în: *The Journal of American History*, Vol. 82, No. 1, 1995, pp.37-61.

Wright Randal, Identities, education and reentry (Part one of Two): Identities and performative spaces, în: *Journal of Prison Education and Reentry*, Vol.1, nr.1, Oct. 2014, pp.32-41.

Teze de doctorat

Cosma Ghizela, *Stilul de viață urban în România interbelică*, Cluj-Napoca, Universitatea "Babeș-Bolyai", Facultatea de Istorie și Filosofie. Teză de doctorat, 1998.

Dăescu Mihail, *Discurs politic la Iuliu Maniu 1906-1940 (Rezumat)*, Teza de doctorat, Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia, Facultatea de Istorie și Filologie, 2014.

Milan Marcela, *Imaginarul sărbătorilor politice în România postcomunistă*, Lucrare de doctorat, București, Universitatea din București, 2008.

Nanu Andreea, *Inventarea ortodoxiei, O istorie a identității Ortodoxe în spațiul politic românesc*, Universitatea București, Școala doctorală de Științe Politice, 2010.

Tăraș Silviu, *Sărbătorile și sărbătorirea în mentalitatea colectivă în perioada comunistă : analiză istorico-antropologică*. Cluj-Napoca, Universitatea "Babeș-Bolyai" Cluj-Napoca. Facultatea de Istorie și Filosofie. Teză de doctorat, 2013.

Resurse web

Glatre Gwenael, *Pour une théorie politique de la fête*, Mediapart blog, Disponibil la adresa: <http://blogs.mediapart.fr/blog/gwenael-glatre/300808/pour-une-theorie-politique-de-la-fete-iii>. Accesat 11 sep. 2012

Ioan Augustin, *Arhitectura interbelică și cheștiunea identității collective*, Phantasma, Centrul de cercetare a imaginarului. Disponibil la adresa:

<http://phantasma.lett.ubbcluj.ro/?p=2998&lang=en>, accesat 24 martie 2014

In memoriam Petru Poantă. *Pasaje din cartea „Clujul interbelic. Anatomia unui miracol”*, *Clujul cultural*, Foaiă electronică pentru minte inimă și literatură, Disponibil la adresa:

<http://www.clujcultural.ro/slide-view/in-memori-am-petru-poanta-pasaje-din-cartea-clujul-interbelic-anatomia-unui-miracol/>

Martin Jean-Clément, *Olivier Ihl, La Fête républicaine, Annales. Histoire, Sciences Sociales, 1999, vol. 54, nr. 6, pp. 1399-1402*. Disponibil la adresa:

http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/ahess_0395-2649_1999_num_54_6_279822_t1_1399_0000_002, accesat 15 martie 2015.

Montaño Eugenia Allier, *Places of memory: Is the concept applicable to the analysis of memorial struggles? The case of Uruguay and its recent past*, în: *Cuadernos del CLAEH*, vol. 4, pp. 87-109, Disponibil la

adresa: http://socialsciences.scielo.org/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0797-60622008000100001&lng=en&tlng=en

Olick Jeffrey K., *Turning Points and Myths of German Memory*, în: *Zeithistorische Forschungen/Studies in Contemporary History, Online-Ausgabe*, vol. 5 (2008), H. 3, Disponibil la adresa: <http://www.zeithistorische-forschungen.de/3-2008/id=4625>, accesat: 12 feb. 2011.

Roberts Brian, *Performative Social Science: A Consideration of Skills, Purpose and Context*, în: *Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research*,

North America, 9, may. 2008. Disponibil la adresa: <http://www.qualitative-research.net/index.php/fqs/article/view/377/821>

Neumann Victor, Națiunea: semnificațiile unui concept istoric, în: *Observator cultural*, nr. 53, 2001, disponibil la: http://www.observatorcultural.ro/Natiunea-semnificatiile-unui-concept-istoric-%28I%29*articleID_3449-articles_details.html

University of Twente. *Social Identity Theory*, disponibilă la http://www.utwente.nl/cw/theorieenoverzicht/Theory%20clusters/Interpersonal%20Communication%20and%20Relations/Social_Identity_Theory/.

Vlad Ioan, <http://theo-phil-politea.blogspot.ro/2010/04/doctrina-militara-romaneasca-in.html>

Dicționare, enciclopedii

Bonte Pierre, Izard Michel (ed), *Dicționar de etnologie și antropologie*, Iași, Polirom, 1999

Gusti Dimitrie, *Enciclopedia României*, vol. 1: *Statul*, Tipo Moldova, Iași, 2010

Macey David, *Dicționar de teorie critică*, București, Comunicare.ro, 2008

Periodice

Actualitatea ilustrată, an X, 1922

Adevărul, an 46, 1932; an 48 1934; an 49 1935; an 50, 1936

Alba Iulia, Organ oficial al organizației partidului Național țărănesc din județul Alba, ediție specială, 1928

The American, an XXIV, 1929

Amiculu Școalei, aprilie 1934

Ardealul, economic, politic, social, an I, 1925

Biserica și școala, an LXI, 1937

Blajul, an I, 1934

Boabe de grâu: revistă lunară ilustrată de cultură, an 3, 1932

Calendarul Ziarului Universul, 1929

Chemarea Românilor, an I, 1933; an II, 1934

Chemarea tinerimii Române, an VI, 1931

Clujul, an I, 1923

Cronica, an III, 1938; an IV 1937; an V 1939
Cultura Poporului, an II 1922
Curentul: cotidian de informație și analiză, an X 1937
Curierul, an VIII 1937; an X 1939
Curierul creștin : organ oficial al diecezei de Gherla cu un adaos neoficial, an XVI 1934
Dimineata, an XIX 1922; an XXV 1929
Facla, an XVII 1936; an XIX 1938
Foaia Diecezană: periodic de cultură și spiritualitate, an LII, 1937
Foaia Noastră, an V 1930; an VI 1931; an VII 1932; an VIII 1933; an X 1935
Gazeta gazetarilor, ocrotirilor social-economice, an II 1934, an III 1935
Gândirea, an V 1936
Glasul Mureșului: organ al Partidului Național Liberal din Mureș, an II 1935
Înfrățirea: ziar politic independent, an I 1933; an II 1934
Lumea și Țara: foaie ilustrată cu știri de pretutindeni, an VII 1929; an XVII 1939
Lumina Satelor: foaie saptamanala pentru popor, an XII 1933
Națiunea, an III, 1929
Națiunea Română: cotidian politic, economic și social, an III 1937
Ordinea: unicul ziar ilustrat de informații, II 1933; an IV 1935; an V 1936
Patria: organul Partidului National, an XI 1929; an XV 1933; an XVIII 1936
Rampa, an XIX 1936
Răsunetul: gazetă națională independentă, an IV 1925; an V 1926; an VII 1928;
Realitatea ilustrată, an XI 1937, an XII 1938, an XIII 1939, an XIV 1940
Renașterea română: ziar național, poporan independent, an XIII, 1935/ an XII 1934
România, an I, 1938
Românul, vol. IX 1920 ;an V, 1930; an XVIII, 1935
Sibiul: cel mai informativ ziar săptămânal, an I 1934; an V 1938; an VI 1939
Școala Noastră: foaie învățătoarească de cultură și orientare profesională, an XVI 1939
Timpul,an.II, 1938
Transilvania: revistă lunară de cultură, an XLII 1911; an LII, 1921; an LX, 1929; N LXIX
1938
Tribuna, an I, 1938

Tribuna noastră: organul Centralei Reuniunilor de Meseriasi, Comercianti, Industriasi si muncitori Romani din Ardeal si Banat cu sediu in Cluj, an II 1935; an III, 1936

Unirea poporului, an XI 1929; an XVIII 1936

Universul, an XLI 1934; an XLII 1937; an XLV 1938, an XLVI 1939; an XLVII 1940

Vestitorul: organ al Eparhiei române unite de Oradea-Mare : revistă de cultură religioasă, an XII 1936

Viitorul Albei, an XI 1934; an XIII 1937